

УДК 378.147

**ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗВО В
УМОВАХ МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ**

***Гула Л. В. асистент кафедри методики професійного навчання
DOI <https://orcid.org/0000-0002-5775-9478>
Миколаївський Національний аграрний університет, Україна***

Стаття присвячена вивченню стану організації самостійної роботи студентів в період реформування вищої освіти України. В публікації

розглянуто за допомогою яких форм і методів викладач може ефективно управляти нею, контролювати її у процесі навчання. Проаналізовано ефективні форми самостійної роботи студентів та вказано на їх недоліки. Визначено шляхи поліпшення організації самостійної роботи студентів.

The article is devoted to studying the state of organization of independent work of students in the period of reforming higher education of Ukraine. The publication looks at what forms and methods the teacher can effectively manage, control during the learning process. Effective forms of students' independent work are analyzed and their disadvantages are indicated. Ways to improve the organization of students' independent work are determined.

Зараз вища освіта знаходиться на шляху реформування навчального процесу відповідно до вимог Болонської системи. Достатньо великого значення набуває самостійна творча робота студентів, яка організовується під керівництвом викладачів та новітніх методів і засобів навчання. Спираючись на Положення про самостійну роботу студентів МНАУ та відповідно до Положення Міністерства освіти і науки України (МОНУ) «Про організацію навчального процесу у закладах вищої освіти» на самостійну роботу студентів передбачено до 2/3 загального обсягу часу, що відводиться для вивчення певної дисципліни. Адже, зараз головним викликом сучасного ринку праці являється підготовка творчих, ініціативних, професійно-кваліфікованих спеціалістів, здатних на прийняття самостійного рішення у нестандартних ситуаціях, визначати перспективи індивідуальної освітньої траєкторії, розширювати та удосконалювати сферу професійних знань, удосконалювати необхідні вміння та навички.

Спроможність людини до самостійного пошуку та самореалізації, засвоєння на цій основі знань та професійних компетенцій, умінь творчо використовувати їх в конкретних ситуаціях – якість особистості, яка формується та виховується впродовж життя, але особливо інтенсивно в період навчання. А це й є поштовхом на численні дослідження (А. Алексюк, В. Буряк, М. Гарунов, Є. Голант, Б. Юганзен, В. Козаков, О. Молібог, Р. Нізамов, Н. Тализіна та інші) щодо організації різноманітних форм самостійної навчально-пізнавальної діяльності студентів, шляхів, засобів, методів та прийомів їх здійснення, управління й самоуправління цими процесами.

Дослідники з даної проблеми одноголосні в тому, що самостійна навчально-пізнавальна діяльність студентів є досить складним педагогічним феноменом. По-перше, вона перебуває у взаємозв'язку з різними видами студентської діяльності – навчальною, пізнавальною, самостійною, а по-друге – обумовлюється головними для студента рисами й здатностями, а саме: до самостійного навчання й пізнання, до самоосвіти, самоконтролю, саморефлексії, самоорганізації та самоактуалізації й самовдосконалення загалом. Тому не випадково, що в науковій літературі та освітянській періодиці й досі пір трапляється фактичне ототожнення таких понять як : «самостійна навчальна діяльність» та «самостійна робота», «самоосвіта» й «самонавчання».

А це негативно позначається на визначенні та реалізації основних цілей освітнього процесу. Тому, слід розглянути характерні ознаки та відокремити зміст самостійної навчальної діяльності від інших пересічних до нього понять. Виходячи з того, що самостійна навчальна діяльність є підструктурою навчальної діяльності взагалі, оскільки здійснюється відповідно до конкретних навчальних планів та програм і передбачає здобуття нових навчально-пізнавальних продуктів, проте її відзнакою є саме самостійність і автономність у виконанні студентами навчальних дій, що потребує відповідного рівня їх сформованості пізнавальної і емоційно-вольової сфер [1, с. 125].

Керуючись результатами ґрунтовних досліджень О.Малихіна, можна відзначити, що самостійна навчальна діяльність являється поєднанням пізнавальної і трудової діяльності, оскільки її здійснення передбачає саме виконання конкретної роботи, спрямованої на організацію та реалізацію процесу пізнання в процесі початкової діяльності. При цьому, з боку самих студентів вона є внутрішньо усвідомлюваною, умотивованою й самоорганізованою [4, с. 35].

Н. Кузьміна уточнює, що специфікою самоосвіти є те, що вона здійснюється на основі самодіяльності особистості відповідно до її індивідуальних особливостей згідно з особистісними й професійними потребами, не зводиться до поодиноких проявів і може мати місце тільки на основі досить глибоких перспективних внутрішніх мотивів студента та за своїм змістом обов'язково виходить за межі навчальних планів і програм, беручи початок із самостійної навчальної діяльності [3, с. 5-18].

У сучасних умовах цей аспект асоціюється з новим освітнім явищем – інформальним навчанням, що має на увазі самоосвіту та проходить поза межами стандартного освітнього середовища [5, с. 18].

Підсумовуючи раніше сказане, можемо дійти висновку про те, що самостійна навчальна діяльність не рівносильна самостійній роботі, самоосвіті, самонавчанням й інформальній освіті, бо є логічним продовженням саме навчальної роботи та уособлює в собі навчально-пізнавальний мінімум, котрий гарантує оволодіння студентами достатнього рівня професійної компетентності.

Самостійна робота у закладах вищої освіти (ЗВО) передбачає поетапне засвоєння нового матеріалу, повторення вивченого матеріалу, його закріплення та застосування на практиці. Можна констатувати, що ефективність самостійної роботи залежить від її організації, змісту, взаємозв'язку та характеру завдань у даному виді самостійної роботи і також результатів її виконання [2, с. 15].

В наш час, умовах інформатизації суспільства та педагогічної системи проблема самостійності вийшла на суттєво новий рівень. Проаналізувавши результати досліджень з проблеми використання інформаційних технологій у навчанні студентів дозволяє визначити головні напрямки активного застосування інформаційних технологій (ІТ) у навчальному середовищі:

- відкриття більш нових можливостей розвитку мислення студентів,

підбір індивідуальних способів одержання знань шляхом самостійної роботи за допомогою комп'ютера, реалізація важливих функцій використання ІТ як інструмент зближення сфери освіти з реальним світом (І.Б. Горбунова, А.С. Кондратьєв);

- організація навчання на принципах поєднання традиційних та новітніх методів навчання, педагогічних та ІТ навчання, яке пов'язано зі створенням єдиного інформаційного – освітнього середовища (В.А. Смірнов, Є. С. Полат);

- розвиток самостійності студентів на основі засобів ІТ навчання (В.В. Лаптев).

У дидактиці зазначено, що розвиток самостійності відбувається безперервно, від початкового до вищого рівнів самостійності, тобто творчого рівня самостійності. Говорячи про творчу самостійність мають на увазі таку діяльність, у результаті якої самостійно відкривають щось нове, нетривіальне. Самостійну роботу студентів при вивченні навчальних дисциплін у ЗВО з використанням ІТ можна організувати як систему:

- роботи з електронними джерелами в бібліотеці, підготовки до практичних занять;

- виконання індивідуальних завдань на основі використання ІТ; поточної атестації чи прийняття заліку за допомогою електронного тестування;

- використання автоматизованих навчальних програмних засобів та освітніх сайтів.

На сучасному етапі застосування сучасних ІТ у процесі організації самостійної роботи має ряд переваг:

- навчальні продукти виконані згідно до сучасних вимог;

- можливість вибору студентом свого індивідуального режиму роботи;

- використання переносу необхідної інформації на електронні носії;

- диференційованість завдань з урахуванням реальних можливостей та здібностей студентів;

- підвищення професійної вмотивованості студентів;

- можливість електронного контролю за станом засвоєння студентом відповідного навчального матеріалу.

Отже, використання ІТ в організації самостійної роботи студентів дозволяє не тільки інтенсифікувати їх роботу, а й допомагає закладати основи їх подальшої безперервної самоосвіти. Тому педагогічне інформаційно-освітнє середовище, котре створюється за допомогою інтеграції сукупності програмно-апаратних та традиційних форм навчання, й визначає самостійну роботу студента як незалежну та творчу.

Загальною проблемою вищої освіти стало зменшення кількості годин на вивчення програмового матеріалу, а тому дуже часто застосовують випереджувальні завдання. Вони спрямовані на повне або часткове попереднє самостійне вивчення та опрацювання студентами навчального матеріалу, який буде висвітлюватися викладачем на наступних планованих заняттях. Попередньо вивчений матеріал студенти можуть використовувати на лекціях,

семінарах у вигляді рефератів, есе, наукових доповідей, обговорювати у процесі дискусії та ін.

Теперішні вимоги сучасного ринку праці стосовно підготовки висококваліфікованих конкуренто-спроможних фахівців, здатних до компетентної, творчої, відповідальної й ефективної діяльності за своєю спеціальністю неможливе без підвищення ролі самостійної роботи студентів.

Таким чином, на основі аналізу викладеного вище матеріалу можна зауважити про те, що самостійна робота студентів має бути забезпечена управлінням з боку викладачів. При цьому педагогічний вплив викладачів на студентів повинен визначатися високим рівнем студентоцентрованого підходу з передачею освітніх і управлінських функцій студентам, модульним програмам, ІТ, технічним засобам навчання тощо.

Тому вважаю, що для організації та успішного функціонування самостійної роботи студентів необхідні, по-перше, комплексний підхід до організації такої діяльності за всіма формами аудиторної роботи, по-друге, поєднання всіх рівнів (типів) самостійної роботи, по-третє, забезпечення контролю за якістю виконання (вимоги, консультації) і, нарешті, форми контролю. На мою думку, сьогодні у ЗВО існують матеріально-технічні та інформаційно-технологічні ресурси ефективності самостійної роботи, які потребують їх виявлення, дослідження та впровадження з метою перетворення самостійної діяльності студентів у справжній інструмент їх активного руху для професійного вдосконалення.

Перелік посилань.

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 376 с.
2. Гусак Т.М., Малінко О.Г. Підвищення самостійності студентів під час вивчення іноземних мов // Педагогіка і психологія. – 2000 – №4.
3. Кузьмина М. Г. К вопросу о повышении самообразования // Формирование у учащихся стремления к самообразованию. Волгоград: ВГПИ.
4. Малихін О. В., Павленко І. Г., Лаврентьєва О. О., Матукова Г. І. Методика викладання у вищій школі: навчальний посібник. Сімферополь: ДІАЙП, 2011. 224 с.
5. Мамонтова Н. И. Информационная среда как объект и предмет педагогического исследования. Вестник Костромского государственного университета. Серия: Педагогика. Психология. Социокинетика. 2012. № 4. Т.18. С. 18–22.